

ИНДЕКС
НА
РАЦИОНАЛНОСТ

ИНДЕКС НА РАЦИОНАЛНОСТ 3 И 4

Издава:

Фондација отворено општество – Македонија

За издавачот:

Владимир Милчин, извршен директор

Автори:

Герман Филков,

Сабина Факиќ

Дамјан Шишковски

Уредници:

Фани Каранфилова – Пановска

Кире Миловски

Александар Стојановски

Лектура:

М-р Татјана Б. Ефтимоска

Ликовно-графичко обликување:

Бригада дизајн

Печат:

Пропоинт

Тираж:

300 примероци

ISBN: 978-608-218-119-6

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

35.073.53:005.584.1(497.7)"2011"

ФИЛКОВ, Герман

Индекс на рационалност : 3 и 4 / [автори Герман Филков, Сабина Факиќ, Дамјан Шишковски]. - Скопје : Фондација Институт отворено општество - Македонија, 2012. - 58, 58 стр. : табели ; 25 см

Насл. стр. на припечатениот текст: Index of rationality : 3 and 4. -

Обата текста меѓусебно печатени во спротивни насоки. - Текст на мак. и англ. јазик. - Фусноти кон текстот

ISBN 978-608-218-134-9

1. Факиќ, Сабина [автор] 2. Шишковски, Дамјан [автор]

а) Јабни набавки - Рационално трошење - Мониторинг - Македонија - 2011

COBISS.MK-ID 90852106

Бесплатен/некомерцијален тираж

ИНДЕКС
НА
РАЦИОНАЛНОСТ

3.

Скопје, декември 2011 година

СОДРЖИНА

1. ЦЕЛИ И МЕТОДОЛОГИЈА	7
2. ИНДЕКС НА РАЦИОНАЛНОСТ	9
2.1. Индекс на рационалност за писмен превод.....	10
2.2. Индекс на рационалност за клима-уреди.....	13
2.3. Индекс на рационалност за физичко обезбедување.....	15
2.4. Индекс на рационалност за лаптоп-компјутери.....	18
2.4.1. Индекс на рационалност за лаптоп-компјутери со процесор Core Intel i3.....	19
2.4.2. Индекс на рационалност за лаптоп-компјутери со процесор Core Intel i5.....	20
2.5. Индекс на рационалност за ГПС уреди за возила.....	22
3. ГЕНЕРАЛЕН ЗАКЛУЧОК	25

1 ЦЕЛИ И МЕТОДОЛОГИЈА

Центарот за граѓански комуникации од Скопје е единствената невладина организација во Република Македонија која спроведува директен и сеопфатен мониторинг на јавните набавки во земјата. Во обид да даде дополнителен придонес кон унапредување на состојбите во оваа сфера, Центарот започна со изработка на т.н. индекс на рационалност во трошење на јавните пари. Целта е да се воведат нов инструмент преку којшто ќе се мери ефикасноста во трошењето на јавните пари, ќе се откриваат слабите точки во системот и, во крајна линија, ќе се влијае врз институциите да бидат порационални во трошењето на буџетите кои се полнат со пари од граѓаните.

Индексот на рационалност се изработува преку споредба на цените по коишто различните институции купуваат исти производи, услуги или работи. Индексот на рационалност се изработува квартално и во секој квартал опфаќа генерално по пет различни предмети на набавка. Во индексот се споредуваат трошењата на најмалку пет институции, со настојување секаде каде што е можно да се максимизира бројот на опфатени институции. Фактот што индексот опфаќа ист вид производ, услуга или работа дава можност, освен споредба на цените, да се претстави и различниот однос на државните институции при спроведувањето на исти видови јавни набавки.

Индексот е замислен како показател за државните институции кој треба да им послужи како основа за подобрување на рационалноста при јавните набавки, односно при трошењето на јавните пари. Со оглед на тоа што просечните цени во индексот претставуваат просек од цените што ги постигнале самите институции и не значи дека тие се реален или пазарен одраз на вредноста, целта на државните институции треба да биде, секогаш кога можат, да се стремат кон постигнување на најниските цени и подوماќински да ги трошат јавните пари, бидејќи за истите набавки, други институции постигнале поповолни цени на пазарот.

Разликите во цените по кои институциите плаќаат за исти видови производи и услуги упатуваат на потребата од подетални истражувања на пазарот пред објавување на тендерите и усогласување на пристапот на договорните органи кон набавка на исти видови производи.

Во примерокот за изработка на индексот се вклучени сите договорни органи од национално и од локално ниво, што значи од министерства и општини, преку јавни претпријатија и агенции, до училишта и градинки. Со цел да се обезбеди поголема покриеност на територијата на РМ, во тимот на монитори на Центарот се вклучени и претставници на граѓански организации од повеќе општини во земјата.

Значајно е да се напомене дека во индексот на рационалност ќе се објавуваат имињата на договорните органи, но не и имињата на фирмите со кои се склучени договорите (иако се располага и со овие податоци), бидејќи одговорноста за рационално трошење на јавните пари им припаѓа пред сè на договорните органи.

Во изработката на индексот на рационалност се користат примарни и секундарни извори на податоци.

Прибирањето на податоците од примарни извори се спроведува преку:

- присуство при отворања на понудите што економските оператори ги доставиле за одредени постапки за јавни набавки, за добивање податоци за понудените цени и
- директни контакти со договорните органи за добивање податоци кои понуди се избрани како најповолни.

Преку овие две активности се доаѓа изворно до податоците за цените по кои се купуваат одредени производи, услуги или се изведуваат одредени работи.

Секундарни извори на информации се:

- Електронскиот систем за јавни набавки и
- Барањата за слободен пристап до информациите од јавен карактер.

Истражувањето и индексот на рационалност се изработени во соработка и со финансиска поддршка на Фондација отворено општество – Македонија.

2 ИНДЕКС НА РАЦИОНАЛНОСТ

Третиот индекс на рационалност е изработен за следните пет видови производи, односно услуги:

- писмен превод од македонски на англиски јазик;
- клима-уреди;
- физичко обезбедување;
- лаптоп-компјутери и
- ГПС уреди за возила.

Изборот на овие производи е направен како често користени производи и услуги од страна на институциите на национално и на локално ниво.

Сепак, со оглед на фактот што од една страна методологијата на изработка на индексот подразбира споредба на цени на најмалку пет институции, а од друга страна не секогаш се добиваат бараните информации од институциите или, пак, кога ќе се добијат, тие не се споредливи, за изработка на индексот за дел од избраните производи и услуги, освен во 2011 година, вклучени се и набавки реализирани во претходните години.

За да се обезбедат потребните податоци за изработка на индексот на овие пет производи (клима уреди, лаптоп-компјутери и ГПС уреди за возила), односно услуги (писмен превод и физичко обезбедување), ЦГК достави до институциите на национално и локално ниво 94 барања за слободен пристап до информации од јавен карактер.

Во изработката на индексите, цените на селектираните производи и услуги се обезбедуваа преку пристап до информациите од јавен карактер, кои беа доставувани до сите договорни органи чиешто набавки беа евидентирани на Електронскиот систем за јавни набавки. Идејата е, низ изработка на индексите на овие пет видови производи односно услуги, да се детектираат евентуалните разлики во цените и да им се помогне на договорните органи да ги осознаат движењата на цените за овие производи, односно услуги.

2.1 ИНДЕКС НА РАЦИОНАЛНОСТ ЗА ПИСМЕН ПРЕВОД

Соодносот на најниската и највисоката цена за услугата ‚писмен превод од македонски на англиски јазик‘ е 1:2,67 што значи дека највисоката цена која се плаќа за оваа услуга, евидентирана кај Собранието на РМ, е за 167% повисока од најниската цена регистрирана во Фондот за пензиско и инвалидско осигурување (ФПИОМ). Значајно е да се напомене дека критериумот за избор на најповолна понуда и кај двата договорни органи била ‚најниската цена‘. Но, за разлика од Собранието, во спроведувањето на постапката за јавна набавка ФПИОМ користел и е-аукција како законски предвиден инструмент за дополнително намалување на цените што ги доставуваат фирмите понудувачи. Индикативно е тоа што во групата на натпросечно високи цени кои се плаќаат за оваа услуга спаѓаат институции чии договори по вредност се најголеми, со што се нарушува основната економска логика дека поголемата вредност на договорот треба да влијае врз намалување на поединечната цена.

Табела 1:
Индекс на
рационалност за
писмен превод
(цена за превод
на 1 страница од
македонски на
англиски јазик)

ДОГОВОРЕН ОРГАН	ЦЕНА ВО ДЕНАРИ СО ДДВ	РАЗЛИКА ВО ОДНОС НА ПРОСЕКОТ
ФПИОМ	228	-50,00%
Институт за социолошки и политичко - правни истражувања	300	-34,21%
АД за изградба и стопанисување со станбен и деловен простор	449	-1,54%
Просек	456	0,00%
Министерство за култура	484	+6,14%
Водовод и канализација - Скопје	531	+16,45%
Институт за стандардизација на РМ	590	+29,39%
Собрание на РМ	610 ¹	+33,77%

За изработка на индексот на рационалност за писмен превод, барања за доставување информација беа испратени до сите договорни органи што ја користат оваа услуга во 2011 година преку постапка за јавна набавка, а се пронајдени во податоците од

¹ Оваа цена е пресметана како просек од цените на петте преведувачки бироа со кои Собранието на РМ склучило рамковен договор за 2011 година (две бироа наплатуваат една страница превод за 531 денар, а останатите три за 567 денари, 608 денари и 814 денари).

Електронскиот систем за јавни набавки. Од испратените 10 барања, одговор не достави само Министерството за одбрана, ЈП Македонска радиотелевизија информираше дека користи услуги за превод по минути, а не писмен превод по страница, а Бирото за развој на образованието одговори дека не користат услуга „превод од македонски на англиски јазик“. Оттука, индексот е составен од 7 институции. Индексот е изработен врз основа на цена за една страница превод (1800 карактери без проред) од македонски на англиски јазик.

Како што може да се забележи од индексот, во набавката на оваа услуга помеѓу институциите постојат големи разлики. Најниската цена е за цели 50% пониска од просечно постигнатата, а највисоката цена е за една третина (33,77%) повисока од просечната.

Просечната цена од 456 денари за превод на една страница или 1800 карактери без проред, која е постигната во овој Индекс, спаѓа во групата на повисоки цени кои се наплатуваат за оваа услуга на пазарот. Притоа, три договорни органи за услугата плаќаат цена која е пониска од просечната, а четири склучиле договори со поединечни цени повисоки од просечно постигнатата од страна на мониторираните институции.

Големите разлики во цената не можат да се објаснат со спроведените постапки за јавни набавки, особено ако се тргне од логиката дека постапките со објавување оглас како потранспарентни значат и поголема конкуренција, а со тоа водат и кон пониски цени. Имено, два договорни органи (Институт за социолошки и политичко-правни истражувања и Акционерското друштво за изградба и стопанисување со станбен и деловен простор) што постигнале пониска цена од просечната спровеле постапки со барање за прибирање понуди без објавување оглас, додека пак сите останати ги примениле постапките со објавување оглас. Притоа, поедноставена постапка на прибирање понуди со објавување оглас е применета од страна на Фондот на пензиското и инвалидското осигурување на Македонија (ФПИОМ), ЈП „Водовод и канализација Скопје“ и Институт за стандардизација на РМ, додека, пак, оглас за доделување договор за јавна набавка на услуги за превод е применет од Министерството за култура и од Собранието на РМ. Имајќи го ова предвид, несомнено може да констатираме дека применетите постапки за јавни набавки не го навестувале овој ценовен епилог.

Во однос на критериумите за избор на најповолна понуда, дури шест од седумте рангирани договорни органи користеле „најниска цена“. Со критериумот „економски најповолна понуда“ изборот бил направен од страна на Институтот за стандардизација, каде што се користеле елементите: препораки за поранешни преводи на проекти од областа на стандардизацијата – 40 бода, препораки за поранешни преводи – 30 бода, цена – 20 бода и број на преведени страници за оригинален документ за еден ден – 10 бода.

Произлегува дека најниската цена била критериум и за ФПИОМ, и за Собранието, а разликите во добиените цени се дури 1:2,67. Но, сепак постои разлика, а таа е во користењето на е-аукцијата. Имено, во набавката на преведувачки услуги ФПИОМ користел е-аукција, а Собранието не го предвидело тоа. Е-аукција е начин за дополнително намалување на цените со кои понудувачите настапуваат при отворањето на понудите. Втората институција од седумте рангирани во овој индекс, која исто така користела е-аукција, е Институтот за стандардизација, но таму очигледно намалувањето на цената не можело да одигра значајна улога со оглед на фактот дека во критериумот за избор на најповолна понуда цената учествува со само 20 бода, додека останатите 80 се однесуваат на претходното искуство на преведувачкото биро.

Доколку ги споредиме цените што договорните органи ги плаќаат за услугата ‚превод од македонски на англиски јазик‘ и вредноста на склучените договори за преведувачки услуги ќе констатираме дека во нив не може да се пронајде економска логика. Имено, договорните органи што постигнале цена пониска од просечната имаат склучувано договори во вредност од 285.000 до 295.000 денари, додека пак Собранието на РМ, како еден од најголемите поединечни добавувачи на оваа услуга со годишна проценета вредност од 2 милиони денари, ќе ја плаќа највисоката цена според ова рангирање. Во групата на институции со натпросечно високи цени се наоѓа и Министерството за култура, каде што договорот за преведувачки услуги (писмен и консекутивен) има и најголема вредност, бидејќи е тригодишен – од 2009 до 2011 година.

Табела 2:
Вредност на
склучени договори
за превод

ДОГОВОРЕН ОРГАН	ВРЕДНОСТ НА СКЛУЧЕН ДОГОВОР ВО ДЕНАРИ	РАЗЛИКА ВО ОДНОС НА ПРОСЕЧНАТА ЦЕНА
Фонд на пензиското и инвалидското осигурување на Македонија	295.000	-50,00%
Институт за социолошки и политичко-правни истражувања	285.000	-34,21%
Јавно претпријатие за изградба и стопанисување со станбен и со деловен простор на Република Македонија	295.000	-1,54%
Министерство за култура (договор за период 2009- 2011 год)	7.950.000	+6,14%
ЈП Водовод и канализација – Скопје	1.180.000	+16,45%
Институт за стандардизација на РМ	/	+29,39%
Собрание на РМ	2.000.000	+33,77%

2.2. ИНДЕКС НА РАЦИОНАЛНОСТ ЗА КЛИМА-УРЕДИ

Во индексот на рационалност за набавка на клима-уреди со јачина 3,5 KW, соодносот на најниската и највисоката цена е 1:1,90, што значи дека највисоката цена е за 90% проценти повисока од најниската. Вака значајните разлики во цените не можат да се објаснат ниту со применетите постапки за јавни набавки, каде што доминира прибирање понуди без објавување оглас, ниту со купените количини. Оттука, очигледно е дека се во прашање некои субјективни фактори кои биле примарни во одлуката на институциите од кои три фирми ќе побараат понуди за набавка на клима-уреди.

ДОГОВОРЕН ОРГАН	ЦЕНА ВО ДЕНАРИ СО ДДВ	РАЗЛИКА ВО ОДНОС НА ПРОСЕКОТ
Народна банка на РМ	11.682	-29,78%
Државно Правобранителство	12.300	-26,06%
Фармацевтски факултет - Скопје	13.899	-16,45%
ЈП Македонска радиотелевизија	14.475	-12,99%
Општина Центар	14.750	-11,34%
Општина Свети Николе	15.000	-9,83%
Општина Аеродром	16.520	-0,70%
ЈП МЖ Инфраструктура	16.632	-0,02,%
Просек	16.636	0,00%
Фонд за здравствено осигурување на Македонија	18.774	+12,85%
Општина Василево	21.590	+29,78%
Општина Ѓорче Петров	21.830	+31,22%
Општина Штип	22.184	+33,35%

Табела 3:
Индекс на рационалност за клима-уреди
(цена за клима-уред со јачина 3,5 KW)

За изработка на индексот на рационалност за набавка на клима-уреди, барањата за овие информации се доставени до 23 договорни органи; притоа, нивниот избор беше направен врз основа на дел од објавените огласи за јавна набавка во текот на 2011 година или врз основа на доставени податоци преку т.н. Евиденции за мали набавки за втората половина од 2010 година или за првите шест месеци од 2011 година. На доставените 23 барања за информации, поголем дел од одговорите (12 институции) информираа дека набавиле клима-уреди од 3,5 киловати. Шест одговорија дека набавиле клима-уреди со поголема или со помала јачина од 3,5 киловати, и тоа Централниот регистар, ЈОУ Дом за стари лица „Сју Рајдер“ од Битола, Општина Тетово, Општина Дојран и ЈКП Пазари Прилеп. М-НАВ АД Скопје одговори дека не е имател на информации од јавен карактер, а никаква реакција на доставените барања за пристап до информации од јавен карактер немаше од Управата за хидрометеоролошки работи, од Министерство за труд и социјална политика, од Општина Струга, од ЈП Македонија пат - Скопје и од Министерството за одбрана.

Оттука индексот е изработен врз основа на цените за набавка на еден клима-уред од 3,5 KW (киловати) на 12 институции на национално и локално ниво.

Просечната цена која е постигната од страна на институциите за набавка на клима-уреди изнесува 16.636 денари. Осум институции ги набавиле клима-уредите под просечно постигнатата цена, а четири од нив над неа. Во индексот на рационалност за набавка на клима-уреди, најниската цена е помала од просечната за 29,78%, а највисоката е за една третина односно за 33,35% повисока е од просечната.

Вака констатираните разлики во цените по кои се купувани клима-уредите не може да се објаснат со применетите постапки за јавна набавка. Имено, дури десет од дванаесет договорни органи вклучени во индексот набавката на климите ја направиле врз основа на постапка за прибирање понуди без објавување оглас. Постапката за набавка ја спровеле јавно, односно со објавување оглас, само ЈП Македонска радиотелевизија и Фондот за здравствено осигурување на Македонија (ФЗОМ). Притоа, и покрај јавно спроведените постапки, ЈП Македонска радиотелевизија е четврто рангирана институција според цените, а ФЗОМ е дури и со цена повисока од просечната.

Разликите во цените за набавка на клима-уредите не можат да се оправдаат ниту со купените количини. Притоа, Народната банка, која ја има постигнато најниската цена, има купено само 2 клима-уреди со снага за греење и ладење од 3,5 киловати, што е најмалата количина на набавка (како што може да се види и од следната табела). Дека цените на купените клима-уреди не се обратнопропорционални со купените количини, како што налага основната економска логика, сликовито говори и примерот на ФЗОМ.

ДОГОВОРЕН ОРГАН	КУПЕНИ КОЛИЧИНИ	РАЗЛИКА ВО ОДНОС НА ПРОСЕКОТ
Народна банка на Република Македонија	2	-29,78%
Државно Правобранителство	5	-26,06%
Фармацевтски факултет - Скопје	16	-16,45%
ЈП Македонска радиотелевизија	33	-12,99%
Општина Центар	3	-11,34%
Општина Свети Николе	2	-9,83%
Општина Аеродром	4	-0,70%
ЈП за железничка инфраструктура „Македонски железници“	12	-0,02%
Фонд за здравствено осигурување на Македонија	28	+12,85%
Општина Василево	2	+29,78%
Општина Ѓорче Петров	4	+31,22%
Општина Штип	7	+33,35%

Табела 4:

Купени количини на клима-уреди

2.3 ИНДЕКС НА РАЦИОНАЛНОСТ ЗА ФИЗИЧКО ОБЕЗБЕДУВАЊЕ

Во набавката на физичко обезбедување, евидентирани се огромни разлики помеѓу цените по кои институциите плаќаат 1 час за оваа услуга. Соодносот на најниската и највисоката цена изнесува дури 1:5, што значи дека највисоката цена е за дури 400% повисока од најниската. Разликите во цените само делумно можат да се објаснат со бројот на ангажирани извршители за физичко обезбедување, како и со применетите постапки за јавни набавки.

Табела 5:
Индекс на рационалност за физичко обезбедување
(цена за 1 час физичко обезбедување)

ДОГОВОРЕН ОРГАН	ЦЕНА ВО ДЕНАРИ СО ДДВ	РАЗЛИКА ВО ОДНОС НА ПРОСЕКОТ
ЈЗУ Клиничка болница „Трифун Пановски“ Битола	39,3	-68,31%
ОЈУДГ „Астибо“ Штип	50,0	-59,68%
Управа за заштита на културното наследство за музеј на вода	114,5	-7,66%
ЈЗУ Општа болница Кавадарци	115,0	-7,26%
ЈКП „Дервен“ Велес	115,6	-6,77%
ЈЗУ - Универзитетска клиника по хируршки болести „Св. Наум Охридски“ Скопје	120,3	-2,98%
Факултет за ветеринарна медицина Скопје	124,0	0,00%
Просек	124,0	0,00%
ЈЗУ Психијатриска болница „Скопје“	130,0	+4,84%
Н.У. Спомен-куќа на Мајка Тереза	142,0	+14,52%
ЈЗУ Завод за физикална медицина и рехабилитација – Скопје	159,7	+28,79%
АД „Електрани на Македонија“ (обезбедување на Дирекцијата)	180,4	+45,48%
Општина Вевчани	196,7	+58,63%

Во однос на индексот на рационалност за физичко обезбедување, барања за доставување информација беа испратени до сите договорни органи што за оваа намена објавиле оглас во 2011 година. Станува збор за 23 институции на национално и локално ниво. Одговори доставија 20 институции, со исклучок на ОУ „Даме Груев“ - Градско, НУ Музеј на Македонската борба за државност и самостојност и Општина Струга. Со оглед на различните методологии за пресметка на трошоците за оваа услуга кај осум институции, иако одговорија на барањето за пристап, врз основа на доставените податоци не можеше да се дојде до цената за 1 час физичко обезбедување. Станува збор за договорните органи Општина Новаци, Македонска радиотелевизија, ЈЗУ Општа болница Струмица, Агенција за катастар на недвижности, Универзитет „Св. Кирил и Методиј“, ЈЗУ Здравствена станица „Железара“ - Скопје, ЈЗУ Геронтолошки завод „13 Ноември“ - Скопје, Фонд за здравствено осигурување на Македонија. Оттука, во индексот на рационалност за овој вид услуга се вклучени само 12 договорни органи. Индексот на рационалност за физичко обезбедување е направен врз основа на споредба на цени за 1 час физичко обезбедување во 12 договорни органи.

Соодносот на најниската и највисоката цена во овој индекс е висок 1:5, што претставува огромна разлика која говори за дисторзија на пазарот во поглед на овој вид услуги. Како што може да се види од табелата на Индексот на рационалност за физичко обезбедување, просечно постигнатата цена за оваа услуга изнесува 124 денари. Притоа, седум институции услугата ја плаќаат под оваа цена, а пет над неа. Најниската цена постигната од страна на ЈЗУ Клиничка болница „Трифун Пановски“ - Битола е за дури 68,31% пониска од просечната, а највисоката е за 58,63% над просечната.

Огромните разлики во цените за набавка на оваа услуга, сепак, само делумно можат да се објаснат со бројот на ангажирани извршители за физичко обезбедување и со вредноста на склучените договори. Имено, вредноста на договорот склучен од институцијата која ја постигнала најниската цена изнесува 715.116 денари, а на договорниот орган што ја плаќа највисоката цена за услугата има годишен договор од 154.000 денари. Сепак, во табелата во која е даден приказ на вредноста на договорите за обезбедување може да се забележи дека одредени институции чии поединечни договори се меѓу највисоките не можат да се пофалат со најниската цена, а некои од нив дури ги има и во листата со натпросечно висока цена.

ДОГОВОРЕН ОРГАН	ВРЕДНОСТ НА ДОГОВОРОТ	РАЗЛИКА ВО ОДНОС НА ПРОСЕЧНАТА ЦЕНА
ЈЗУ Клиничка болница „Трифун Пановски“ Битола	715.116	-68,31%
ОЈУДГ „Астибо“ Штип	300.000	-59,68%
Управа за заштита на културното наследство за музеј на вода	4.010.678	-7,66%
ЈЗУ Општа болница Кавадарци	/	-7,26%
ЈКП „Дервен“ Велес	1.000.000	-6,77%
ЈЗУ - Универзитетска клиника по хируршки болести „Св. Наум Охридски“ Скопје	351.168	-2,98%
Факултет за ветеринарна медицина Скопје	1.416.000	0,0%
ЈЗУ Психијатриска болница „Скопје“	1.121.472	+4,84%
Н.У. Спомен-куќа на Мајка Тереза	1.040.400	+14,52%
ЈЗУ Завод за физикална медицина и рехабилитација – Скопје	389.664	+28,79%
АД „Електрани на Македонија“ (целосно обезбедување на Дирекцијата)	4.916.352	+45,48%
Општина Вевчани	154.000	+58,63%

Табела 6:

Вредност на договорите за обезбедување

Во однос на применетите постапки за јавни набавки, отворена постапка за доделување на договор е спроведена кај три институции (ЈЗУ Клиничка болница „Трифун Пановски“ - Битола, Управа за заштита на културното наследство за потребите за Музејот на вода во Охрид и АД „Електрани на Македонија“ за потребите на Дирекцијата). Постапката со прибирање понуди без објавување оглас е применета од два договорни органи (ОЈУДГ „Астибо“ Штип и Општина Вевчани) додека сите останати институции (ЈЗУ Општа болница - Кавадарци, ЈКП „Дервен“ Велес, Универзитетска клиника по хируршки болести „Св. Наум Охридски“ - Скопје, Факултет за ветеринарна медицина - Скопје, ЈЗУ Психијатриска болница „Скопје“, Н.У. Спомен-куќа на Мајка Тереза, ЈЗУ Завод за физикална медицина и рехабилитација - Скопје) ја примениле постапката за прибирање понуди со објавување оглас. Анализата на применетите постапки и постигнатите цени упатува на заклучокот дека самите постапки не биле гаранција за постигнување приближно исти цени во набавката на услугата за физичко обезбедување. Сепак,

доколку се навлезе подлабоко во анализа на начинот на кои се спроведени постапките и на користените критериуми за избор на најповолна понуда може да се констатира дека најниската цена при набавка на оваа услуга е постигната со примена на отворена постапка со критериум „најниска цена“ и со спроведување електронска аукција. Додека, пак, највисоката цена е добиена во постапка со прибирање понуди без објавување оглас. Воедно, за влијанието што критериумите за избор на најповолна понуда можат да го имаат врз цената говори примерот на АД „Електрани на Македонија“ и ЈЗУ Завод за физикална медицина и рехабилитација - Скопје. Во случајот на АД „Електрани на Македонија“, изборот на најповолна понуда се извршил со примена на „економски најповолна понуда“, каде што цената носела максимални 60 бода, а по 20 бодови се давале за број на службени легитимации и за број на вработени над бараниот минимум, додека пак Заводот за физикална медицина и рехабилитација во изборот применувал критериум „економски најповолна понуда“ со елементите: цена која носи максимум 70 бода и квалитет до 30 бода.

2.4 ИНДЕКС НА РАЦИОНАЛНОСТ ЗА ЛАПТОП-КОМПЈУТЕРИ

За изработка на овој индекс, барањата беа доставени до договорни органи кои купиле лаптоп во период 2010/2011 година, а беа пронајдени на Електронскиот систем за јавни набавки. Вкупно беа доставени 24 барања, одговорија 16, а 8 институции не одговорија, и тоа општината Карпош, ЈП Македонска радиотелевизија, Агенцијата за странски инвестиции, Факултетот за ветеринарна медицина - Скопје, Управата за хидрометеоролошки работи, ЈП „Комунална хигиена“, Секретаријатот за спроведување на Рамковниот договор и Агенцијата за цивилно воздухопловство.

Изработката на овој индекс се покажа како исклучително тешка, со оглед на големите разлики кои постоеја помеѓу процесорите, графичките картички и мемориите на купените лаптопи. Од 24 институции на кои им беа побарани цени за набавката на еден лаптоп и добиените 16 одговори, споредливост се обезбеди само на 10 институции. Со цел да се намалат разликите помеѓу видовите на преносните компјутери, а со тоа да се дојде до разликите во цените во набавката на слични производи, индексот на рационалноста за лаптоп е изработен за два вида. Поделбата е направена врз основа на процесорот на лаптопот како клучен предуслов кој ја детерминира неговата цена. Така, институциите се поделија во една група која набавила лаптопи со процесор Intel Core i3 и во друга група на институции, чии преносни компјутери се со процесор Intel Core i5.

Иако од институциите беа барани цените по кои ги купиле лаптоп-компјутерите без инсталиран софтвер, не сите институции можеа соодветно да одговорат, со образложение дека добавувачите во своите понуди и фактури не ја назначиле цената на софтверот. Оттука, во индексот на рационалност за лаптоп со процесор Intel Core i5 споредливоста е обезбедена со тоа што на една од вклучените институции ѝ беше одземена вредноста на софтверот (ЈЗУ Градска општа болница „8 Септември“ - Скопје). Додека, пак, во изработката на индексот на рационалност за лаптоп со процесор Intel Core i3, со оглед на тоа што сите институции вклучени во индексот во своите цени за преносните компјутери имаа вклучен софтвер, се наметна потребата споредбата на цените да се направи со вграден софтвер.

2.4.1 Индекс на рационалност на лаптоп-компјутери со процесор Intel Core i3

Соодносот на најниската и нависоката цена при набавката на лаптоп-компјутери со процесор Intel Core i3 изнесува 1: 1,98 што значи дека највисоката цена е за 98% повисока од најниската. Притоа, наспроти сите очекувања, највисоката цена во овој индекс е постигната низ отворена постапка, во која е спроведена дури и е-аукција. Врз постигнатите цени значајно влијание не оствариле ниту купените количини бидејќи, како што може да се види од следната табела, институциите со најниска и највисока цена купиле речиси слични количини.

Табела 7:
Индекс на рационалност за лаптоп со процесор Intel Core i3
(цена за 1 лаптоп со вграден софтвер)

ДОГОВОРЕН ОРГАН	ЦЕНА ВО ДЕНАРИ СО 5% ДДВ	РАЗЛИКА ВО ОДНОС НА ПРОСЕКОТ
Агенција за странски инвестиции и промоција на извозот на РМ	24.413 ²	-26,54%
Градежен факултет - Скопје	27.903	-16,04%
Совет за радиодифузија на РМ	31.342	-6,03%
Просек	33.232	0,00%
Државен завод за статистика	34.049	+2,46%
Здравствен дом Скопје	48.453	+45,80%

Како што може да се види од овој индекс, разликите во цените се значителни и најниската е за 26,54% пониската од просечната, а највисоката дури 45,8% повисока од просечно постигнатата од самите институции.

Како што е веќе нотирано во самиот заклучок на овој индекс, цените не кореспондираат на стандардните очекувања од применетите постапки, бидејќи најниската цена е постигната низ постапка за прибирање понуди без објавување оглас. Иако, мора да се нагласи дека Агенцијата за странски инвестиции и промоција на извозот компјутерите ги купила со софтвер Windows home basic, кој е поевтин од софтверот Windows Professional 7 инсталиран во лаптопите на останатите институции вклучени во индексот. Воедно, институцијата која компјутерите ги купила по највисока цена спровела отворена постапка за доделување договор, што завршила со е-аукција. Преку отворена постапка, но без е-аукција, компјутерите ги купиле и Градежен факултет и Државниот завод за статистика, и тоа како дел од информатичката опрема која ја набавувале. Постапката на прибирање понуди со објавување оглас била применета од страна на Советот за радиодифузија.

² Во компјутерите е инсталиран софтвер Windows home basic, кој е поевтин од софтверот инсталиран кај останатите институции, Windows Professional 7.

Гледано од аспект на применетите критериуми за избор на најповолна понуда, 'најниска цена' е применета од страна на Градежниот факултет и Државниот завод за статистика. Критериумот 'економски најповолна понуда' бил применет од страна на Советот за радиодифузија со елементите цена до 80 бодови и гаранција до 20 бода, како и Здравствениот дом Скопје, каде што цената носела максимум 90 бода, а квалитетот до 10 бода. Оттука произлегува дека применетите критериуми за избор на најповолна понуда исто така не биле од пресудно значење.

Врз постигнатите цени значајно влијание не оствариле ниту купените количини бидејќи, како што може да се види од следната табела, институциите со најниска и со највисока цена купиле речиси слични количини. Воедно, во групата на натпросечно високи цени се наоѓа и институцијата која ги купила најголемите количини на лаптопи, и тоа како дел од уште поголема набавка на друга информатичка опрема.

ДОГОВОРЕН ОРГАН	КУПЕНИ КОЛИЧИНИ	РАЗЛИКА ВО ОДНОС НА ПРОСЕКОТ
Агенција за странски инвестиции и промоција на извозот на РМ	6	-26,54%
Градежен факултет - Скопје	14	-16,04%
Совет за радиодифузија на РМ	15	-6,03%
Државен завод за статистика	27	+2,46%
Здравствен дом Скопје	5	+45,80%

Табела 8:

Купени количини на лаптоп со процесор Intel Core i3

2.4.2 Индекс на рационалност на лаптоп-компјутерите со процесор Intel Core i5

Индексот на рационалност на лаптоп-компјутерите со процесор Intel Core i5 покажува дека врз постигнатите цени влијаеле набавените количини, применетите постапки и е-аукциите. Сепак, разликите во цените се толку големи што отстапувањата не можат да бидат и во согласност со економската логика или пак рационалноста во трошење на јавните пари. Соодносот на најниската и највисоката цена изнесува 1: 2,1 што значи дека цената на најскапите преносни компјутери е за 101% повисока од најниската цена.

ДОГОВОРЕН ОРГАН	ЦЕНА ВО ДЕНАРИ СО 5% ДДВ	РАЗЛИКА ВО ОДНОС НА ПРОСЕКОТ
Универзитет за Информатички науки и технологии - Охрид	28.361	-29,10%
ЈЗУ Градска општа болница „8 Септември“ Скопје ³	31.370	-21,56%
Просек	39.994	0
Дирекција за заштита и спасување	39.995	0
ЈКП „Дервен“ Велес	40.990	+2,49%
Универзитет „Св. Климент Охридски“ Битола ⁴	59.253	+48,15%

Табела 9:
Индекс на рационалност за лаптоп со процесор Intel Core i5
(цена за 1 лаптоп без софтвер)

Цените што се наоѓаат на двете крајности од индексот се постигнати од страна на образовни институции, Универзитет за информатички науки и технологии - Охрид и Универзитетот „Св. Климент Охридски“ - Битола. Но, разликата е во тоа што иако станува збор за компјутери со ист процесор, оние на битолскиот универзитет се т.н. Elitbook, со голема моќна графичка карта Nvidia 250 G. Причината што, и покрај овие разлики, останавме на концептот на споредување на овие компјутери произлегува оттаму што сепак станува збор за државни институции, во случајов образовни, кои на своите професори или студенти треба да им обезбедат, од една страна, услови за работа или студирање кои ќе бидат на исто ниво, а од друга страна, во јавните набавки никогаш не треба да се заборава на принципот на рационалност.

Но, освен во графичката карта, разликата помеѓу лаптоп-компјутерите купени во двата универзитета е и во количините. Како што може да се види од следната табела со купените количини, најниската цена е постигната при набавка на најголем број на компјутери.

ДОГОВОРЕН ОРГАН	КУПЕНИ КОЛИЧИНИ	РАЗЛИКА ВО ОДНОС НА ПРОСЕКОТ
Универзитет за информатички науки и технологии – Охрид	200	-29,10%
ЈЗУ Градска општа болница „8 Септември“ Скопје	3	-21,56%
Дирекција за заштита и спасување	10	0,00%
ЈКП „Дервен“ Велес	4	+2,49%
Универзитет „Св. Климент Охридски“ Битола	4	+48,15%

Табела 10:
Купени количини на лаптоп со процесор Intel Core i5

³ За да се обезбеди споредливост со останатите институции од цената на лаптопот во која е вклучен лиценциран софтвер Windows 7 professional во износ од 39.183 денари, одземени се 7.813 денари како најниска цена обезбедена од побараните понуди за набавка на овој вид софтвер.

⁴ Elitbook со голема моќна графичка карта Nvidia 250 G

Гледано од аспект на применетите постапки, и тука се чини дека работите имаат логично објаснување. Најниската цена е постигната во набавка реализирана низ отворена постапка, во која најниската цена била критериум за избор на најповолна понуда и во која на крајот се спровела и електронска аукција за дополнително намалување на цената. Слично е и кај втората по ред најниска цена, на ЈЗУ Градска општа болница „8 Септември“ - Скопје, каде што лаптоп-компјутерите, со оглед на малата количина, биле купени како дел од информатичка опрема, а се применила и е-аукцијата за натамошно намалување на понудените цени. Во следните две рангирани институции, Дирекцијата за заштита и спасување и ЈКП „Дервен“ – Велес, применети се постапки со барање за прибирање понуди со објавување оглас. Највисоката цена на преносните компјутери е постигната низ постапка со прибирање понуди, но без објавување оглас. Во однос на критериумот за избор на најповолна понуда, четири од петте институции примениле ‚најниска цена‘. Само Дирекцијата за заштитата и спасување применила критериум ‚економски најповолна понуда‘ со следните елементи: цена до 80 бода, квалитет до 10 и рок на испораката до 10 бода.

2.5. ИНДЕКС НА РАЦИОНАЛНОСТ ЗА ГПС УРЕДИ ЗА ВОЗИЛА

Највисоката цена во овој индекс е поголема од најниската за дури 158%, при што соодносот на најниската и највисоката цена изнесува 1: 2.58. Индексот покажува дека цените на овој производ се особено чувствителни на количините што се купуваат, но не и применетите постапки за јавни набавки.

ДОГОВОРЕН ОРГАН	ЦЕНА ВО ДЕНАРИ СО ДДВ	РАЗЛИКА ВО ОДНОС НА ПРОСЕКОТ
Македонска пошта (за 2010 год. ⁵)	14.635	-33,11%
Општина Штип (за 2010 год.)	17.051	-22,06%
ЈП „Охридски комуналец“ Охрид (за 2010 год.)	17.818	-18,56%
Царинска управа (за 2008 год.)	18.587	-15,04%
Дирекција за заштита и спасување (за 2010 год.)	21.853	-0,11%
Просек	21,878	0,00%
ЈП „Водовод и канализација“ -Скопје (за 2008 год.)	23.482	+7,33%
ЈП „Комунална хигиена“ (за 2009 год.)	23.789	+8,73%
ЈСП Скопје (за 2009 год.)	37.807	+72,81%

Табела 11:
Индекс на рационалност за ГПС уреди (цена за 1 ГПС апарат и негова инсталација)

⁵ Година кога е спроведена јавната набавка.

Набавката на ГПС уреди за возилата стана особено актуелна во текот на 2011 година, но постапките честопати завршуваа со поништувања. Со цел да се даде сеопфатен приказ за овој вид производи, набавката на ГПС уреди се анализира во периодот од 2008 до 2011 година. Барања беа доставени до 14 институции. Одговори не беа добиени само од Службата за општи и заеднички работи, која и по неколку најави дека ќе ги достави побараните податоци, не го стори тоа, како и ЈКП „Водовод и канализација“ - Прилеп. Додека, пак, договорните органи ЈП „Македонски шуми“ и Агенцијата за финансиска поддршка во земјоделството и руралниот развој одговорија дека нивните ГПС уреди не се монтирани во возила и дека станува збор за рачни уреди кои се користат при теренска работа. Агенцијата за катастар на недвижности одговори дека нивните ГПС уреди не се за возила, туку за одредување на градски тригонометриски мрежи. Одговор беше добиен и од АД „МЕПСО“, од каде што информираа дека немаат спроведено нова постапка за јавна набавка на ГПС уреди за возила по поништениот тендер во 2010 година. Оттука, во индексот на рационалност за ГПС уреди се вклучени 8 институции.

Анализата на овој индекс покажува дека просечно постигнатата цена од 21.878 денари за еден уред е дури 33% повисока од најниската. Во насока на осцилациите на цените доволно говори и податокот дека највисоката цена е за дури 72,81% повисока од просечната. Притоа, под вака високо поставена просечна цена, која ја диктираат самите договорни органи според цените кои тие индивидуално ги постигнале, набавката ја реализирале пет институции, а три договорни органи ги купиле ГПС уредите по повисоки цени. Како што може да се забележи во Индексот, цените имаат благ тренд на опаѓање низ годините, но воедно покажуваат директна врска со набавените количини.

Имено, институциите што купиле најголеми количини на вакви уреди постигнале пониски цени, но воедно разликите се толку големи што, сепак, не може да се најде целосна економска оправданост за соодносот на најниската и највисоката цена од 1:2,58. Така, Дирекцијата за заштита и спасување набавила поголеми количини на ГПС уреди по повисока цена од Општина Штип и ЈП „Охридски комуналец“, чии количини, но и цени, се пониски за 28,2% односно за 22,65%. Воедно, економска оправданост во купените количини не може да се најде и во цените на ГПС уредите на ЈП „Комунална хигиена“ и ЈСП Скопје купени во иста година, а со меѓусебна разлика во цените од дури 59%.

ДОГОВОРЕН ОРГАН	БРОЈ НА КУПЕНИ УРЕДИ	РАЗЛИКА ВО ОДНОС НА ПРОСЕКОТ
Македонска пошта	150	-33,11%
Општина Штип	6	-22,06%
ЈП „Охридски комуналец“	12	-18,56%
Царинска управа	130	-15,04%
Дирекција за заштита и спасување	30	-0,11%
ЈП „Водовод и канализација“ - Скопје	100	+7,33%
ЈП „Комунална хигиена“	15	+8,73%
ЈСП Скопје	30	+72,81%

Табела 12:

Количини на купени ГПС уреди

Со оглед на фактот дека највисоката и најниската цена во индексот е постигната низ отворени постапки за доделување договор за јавна набавка, неизбежен е заклучокот дека применетите постапки не влијаеле врз постигнатите цени. Ова толкување дополнително го засилува податокот дека единствените две институции што примениле постапка со прибирање понуди без оглас, Општина Штип и ЈП „Охридски комуналец“, успеале да набават уреди со цени релативно пониски од просечните.

Сериозни разлики со кои би се објасниле и разликите во цените генерално нема ниту во применетите критериуми за избор на најповолна понуда. Најконтрадикторно е можеби тоа што институцијата која единствено го применила критериумот ‚најниска цена‘, ЈП „Комунална хигиена“ – Скопје, има една од највисоките цени во индексот. Сите останати институции што набавките ги спровеле преку отворени постапки за доделување договор (Македонска пошта, Царинска управа, ЈП „Водовод и канализација“ и ЈСП Скопје) во изборот со најповолна понуда го примениле критериумот ‚економски најповолна понуда‘. Македонска пошта ги примени следните елементи: цена 50 бода и квалитет 50 бода, Царинската управа цената ја бодувала со 45, потоа квалитетот со 30 бода, должина на гарантен рок на системот со 15 и времето на одсив потребен за извршување на услуги за надградба и одржување на системот со 10 бода.

ЈП „Водовод и канализација“ – Скопје, пак, при изборот на најповолна понуда, цената ја бодувал со 50, квалитет со 40, гаранција од производител со 5 и постгарантниот период со 5 бода. И на крајот, ЈСП Скопје изборот на најповолна понуда за набавка на ГПС уреди ја спровело преку следните елементи од кои се состоел критериумот ‚економски најповолна понуда‘ - цена до 60 бода, квалитет до 25 бода, гаранција од производителот до 10 и постгаранциски сервис до 5 бода. Бодување на квалитетот и периодот на гаранција е евидентирано и кај Дирекцијата за заштита и спасување, која ја применила постапката за прибирање понуди со објавување оглас (цена до 60 бода, квалитет до 20 бода и период на гаранција до 20 бодови).

Како што може да се види, сите институции давале значаен дел од бодовите за квалитет и за своевидни гаранции од производителот, од што може да се заклучи дека критериумите за избор не биле пресудни за постигнатата цена.

3

ГЕНЕРАЛЕН
ЗАКЛУЧОК

Со оглед на интенцијата на индексот на рационалност да ги открие евентуалните разлики во цените во набавката на низа производи и услуги, првиот најзначаен заклучок би бил дека разликите се исклучително големи и во повеќе случаи ја доведуваат во прашање рационалноста во трошењето на јавните пари. Соодносот меѓу најниската и највисоката цена кај одделните производи изгледа вака:

- 1:2,67 кај преведувачките услуги, односно највисоката цена е за 167% повисока од најниската цена;
- 1:1,90 кај клима-уреди, што значи дека највисока цена е за 90% проценти повисока од најниската;
- 1:5 во физичко обезбедување, при што највисоката цена е за дури 400% повисока од најниската;
- 1:1,98 во набавка на лаптоп-компјутери со процесор Intel Core i3 како и 1:2,1 кај оние со процесор Intel Core i5, што би значело дека највисоките цени се за 98%, односно 101%, повисоки од најниските и
- 1: 2,58 кај ГПС уредите за возила, со тоа што највисоката цена е за 158% повисока од најниската.

Вака големите разлики во цените секако не се оправдани ако се има предвид дека станува збор за институции кои овие производи и услуги ги финансираат од еден ист извор, Буџетот на Република Македонија, кој го полнат граѓаните.

Навистина е обесхрабрувачки што во најголем дел евидентираните разлики во цените по кои институциите купуваат ист вид производи или услуги не може да се објаснат со применетите постапки, применетите критериуми за избор на најповолна понуда или купените количини. Оттука можеме да констатираме дека индексот на рационалност изработен за оваа група на производи и услуги, исто како и претходните, ја демантира општо прифатената логика која се базира врз неколку постулати:

- дека цените треба да паѓаат во согласност со применетите постапки и дека отворените постапки треба да иницираат конкуренција, а со тоа и пад на цените;
- дека примената на ‚најниска цена‘ како критериум за избор на најповолна понуда треба да обезбеди пониски цени отколку кога се применува критериумот за избор ‚економски најповолна понуда‘ и
- дека купените количини треба да влијаат обратнопропорционално врз цените и дека поголеми количини значат пониски цени.

Вака констатираната состојба остава сомнеж дека во постапките за јавни набавки можно е да постојат некои други фактори кои влијаеле врз цените.

Од друга страна, она што е позитивно, а што се открива преку индексот изработен за оваа група на производи (клима-уреди, лаптоп-компјутери и ГПС уреди) и услуги (писмен превод и физичко обезбедување), е тоа дека е-аукцијата во поголем број од случаите навистина значително влијаела врз намалувањето на цените.

Со оглед на законската обврска да се одговори на доставените барања за пристап до информациите од јавен карактер, останува нејасно зошто значаен дел од договорните органи не ги доставија информациите за цените по коишто ги купуваат одредените производи и услуги, иако им беше побарано. Министерството за одбрана не достави информација за цените што ги плаќа за услугата превод и за набавка на клима-уредите. Општина Струга – за цената која ја плаќа за клима-уредите и за физичкото обезбедување. Потоа Управата за хидрометеоролошки работи, Министерство за труд и социјална политика, ЈП Македонија пат Скопје – за клима-уредите. ОУ „Даме Груев“ – Градско, НУ Музеј на Македонската борба за државност и самостојност – за цената која ја плаќаат за физичко обезбедување. Општина Карпош, ЈП Македонска радиотелевизија, Агенција за странски инвестиции, Факултет за ветеринарна медицина - Скопје, Управа за хидрометеоролошки работи, ЈП „Комунална хигиена“, Секретаријат за спроведување на Рамковниот договор и Агенција за цивилно воздухопловство – за цените по коишто ги купувале лаптоп-компјутерите. Службата за општи и заеднички работи и ЈКП „Водовод и канализација“ – Прилеп, пак, не одговори на барањето на информацијата за цената по која ги купиле ГПС уредите за возила.

Оттука, неминовно се поставува прашањето дали дел од овие институции не одговориле од објективни причини или можеби зад игнорирањето на законската обврска се крие обид за прикривање на цените и загубено чувство дека се трошат пари на граѓаните за што мора да се даде отчет во секое време. Затоа, и во индексот изработен за оваа нова група на производи и услуги останува старата дилема - дали разликите во цените ќе беа уште поголеми доколку сите договорни органи ги доставеа побараните податоци.

Имајќи го сето ова предвид, неопходно е да се констатира дека договорните органи на национално и локално ниво мора сериозно да работат врз подобрување на рационалноста во трошењето на јавните пари. Оттука, во таа насока се препорачува:

- користење што е можно повеќе податоци за постигнатите цени на пазарот;
- креирање фер услови за натпревар помеѓу фирмите, со цел да се влијае да се добие најдобрата вредност за парите (соодветен квалитет по пониска цена);
- доследно да се применува законската обврска за завршување на постапките со електронската аукција и
- да не се смета дека транспарентна и фер постапка е обезбедена со самото тоа што е објавен оглас за јавна набавка, бидејќи во голем дел нејзината успешност зависи од примените критериуми за квалификација на фирмите за учество на тендерите, како и од квалитетот на тендерските документации и спецификации.

ИНДЕКС
НА
РАЦИОНАЛНОСТ

4.

Скопје, март 2012 година

СОДРЖИНА

1. ЦЕЛИ И МЕТОДОЛОГИЈА	33
2. ИНДЕКС НА РАЦИОНАЛНОСТ	35
2.1. Индекс на рационалност за веб-страница.....	36
2.2. Индекс на рационалност за огревно дрво.....	38
2.3. Индекс на рационалност за бехатон-плочки.....	42
2.3.1. Индекс на рационалност за бехатон-плочки без вклучен трошок за нивно поставување.....	42
2.3.2. Индекс на рационалноста за бехатон-плочки со вклучен трошок за нивно поставување.....	44
2.4. Индекс на рационалност за здравствен преглед.....	46
2.5. Индекс на рационалност за противпожарна заштита.....	50
3. ГЕНЕРАЛЕН ЗАКЛУЧОК	53

1

ЦЕЛИ И
МЕТОДОЛОГИЈА

Центарот за граѓански комуникации од Скопје е единствената невладина организација во Република Македонија која спроведува директен и сеопфатен мониторинг на јавните набавки во земјата. Во обид да даде дополнителен придонес кон унапредување на состојбите во оваа сфера, Центарот започна со изработка на т.н. индекс на рационалност во трошење на јавните пари. Целта е да се воведат нов инструмент преку којшто ќе се мери ефикасноста во трошењето на јавните пари, ќе се откриваат слабите точки во системот и, во крајна линија, ќе се влијае врз институциите да бидат порационални во трошењето на буџетите, кои се полнат со пари од граѓаните.

Индексот на рационалност се изработува преку споредба на цените по коишто различните институции купуваат исти производи, услуги или работи. Индексот на рационалност се изработува квартално и во секој квартал опфаќа генерално по пет различни предмети на набавка. Во индексот се споредуваат трошењата на најмалку пет институции, со настојување секаде каде што е можно да се максимизира бројот на опфатени институции. Фактот што индексот опфаќа ист вид производ, услуга или работа дава можност, освен споредба на цените, да се претстави и различниот однос на државните институции при спроведувањето на исти видови јавни набавки.

Индексот е замислен како показател за државните институции, кој треба да им послужи како основа за подобрување на рационалноста при јавните набавки, односно при трошењето на јавните пари. Со оглед на тоа што просечните цени во индексот претставуваат просек од цените што ги постигнале самите институции и не значи дека тие се реален или пазарен одраз на вредноста, целта на државните институции треба да биде, секогаш кога можат, да се стремат кон постигнување на најниските цени и домаќински да ги трошат јавните пари, бидејќи за истите набавки, други институции постигнале поповолни цени на пазарот.

Разликите во цените по кои институциите плаќаат за исти видови производи и услуги упатуваат на потребата од подетални истражувања на пазарот пред објавување на

тендерите и усогласување на пристапот на договорните органи кон набавка на исти видови производи.

Во примерокот за изработка на индексот се вклучени сите договорни органи од национално и од локално ниво, што значи од министерства и општини, преку јавни претпријатија и агенции, до училишта и градинки. Со цел да се обезбеди поголема покриеност на територијата на РМ, во тимот на монитори на Центарот се вклучени и претставници на граѓански организации од повеќе општини во земјата.

Значајно е да се напомене дека во индексот на рационалност ќе се објавуваат имињата на договорните органи, но не и имињата на фирмите со кои се склучени договорите (иако се располага и со овие податоци), бидејќи одговорноста за рационално трошење на јавните пари им припаѓа пред сè на договорните органи.

Во изработката на индексот на рационалност се користат примарни и секундарни извори на податоци.

Прибирањето на податоците од примарни извори се спроведува преку:

- присуство при отворања на понудите што економските оператори ги доставиле за одредени постапки за јавни набавки, за добивање податоци за понудените цени и
- директни контакти со договорните органи за добивање податоци кои понуди се избрани како најповолни.

Преку овие две активности се доаѓа изворно до податоците за цените по кои се купуваат одредени производи, услуги или се изведуваат одредени работи.

Секундарни извори на информации се:

- Електронскиот систем за јавни набавки и
- Барањата за слободен пристап до информациите од јавен карактер.

Истражувањето и индексот на рационалност се изработени во соработка и со финансиска поддршка на Фондација отворено општество – Македонија.

2 ИНДЕКС НА РАЦИОНАЛНОСТ

Четвртиот индекс на рационалност е изработен за следните пет видови производи, односно услуги:

- веб-страница;
- огревно дрво;
- бехатон-плочки;
- здравствен преглед по вработен и
- противпожарна заштита.

Станува збор за производи и услуги што често се набавуваат од страна на институциите, што овозможува индексот да се изработи низ споредба на набавните цени од поголем број на договорни органи, на национално и на локално ниво.

Во изработката на овој индекс, обезбедени се податоци за цените и вредност на договорите на 84 институции во земјата. Во изработката на индексите, цените на селектираните производи и услуги се обезбедуваа преку пристап до информациите од јавен карактер, кои беа доставувани до сите договорни органи чишто набавки беа евидентирани на Електронскиот систем за јавни набавки.

Целта е, низ изработка на индексите на овие пет видови производи, односно услуги, да се детектираат евентуалните разлики во цените, да се нотираат слаби точки во трошењето на јавните пари, но и да им се помогне на договорните органи да ги осознаат движењата на цените за овие производи, односно услуги.

2.1. ИНДЕКС НА РАЦИОНАЛНОСТ ЗА ВЕБ-СТРАНИЦА

Соодносот на најниската и највисоката цена во изработката на нова веб-страница изнесува 1:5,7 односно највисоката цена е за дури 470% повисока од најниската. Цените се движат од 61.750 денари до 352.230 денари. Како што може да се види од табелата на индексот, поголемиот дел од договорните органи вредноста на овие договори ги склучиле до крајната финансиска граница од 5.000 евра (без ДДВ), дозволена за примена на постапката прибирање на понуди без објавување оглас. Поради ваквиот пристап на институциите, просечната цена за дизајн и изработка на нова веб-страница изнесува 232.898 денари, што е висока цена во однос на пазарните.

Табела 1:
Индекс на
рационалност за
изработка на веб-
страница
(Цена за изработка
на веб-страница)

ДОГОВОРЕН ОРГАН	ВРЕДНОСТ ВО ДЕНАРИ СО ДДВ	РАЗЛИКА ВО ОДНОС НА ПРОСЕКОТ
Македонска банка за поддршка на развојот	61.750	-73,50%
Дирекција за заштита на личните податоци	74.970	-67,82%
Биро за развој на образованието	164.020	-29,60%
Просек	232.989	0,00%
Министерство за надворешни работи	301.000	+29,19%
Министерство за информатичко општество и администрација	326.565	+40,16%
Министерство за локална самоуправа	349.752	+50,11%
Претседател на РМ	352.230	+51,18%

Во изработката на овој индекс се вклучени институциите на национално ниво. Притоа, пребарувањето на Електронскиот систем за јавни набавки покажа дека сите институции за оваа набавка спровеле постапка со барање за прибирање понуди без објавување оглас (која се спроведува за набавки што не ја надминуваат вредноста од 5.000 евра без ДДВ). Ова значи дека ниту една институција не ја набавила оваа услуга преку постапка за прибирање понуди со објавување оглас или, пак, преку отворена постапка. Оттука, за да се дојде до податоците за овој индекс, беше спроведено детално пребарување на доставените евиденции за т.н. мали набавки за 2011 година, достапни во Електронскиот систем за јавни набавки. Пребарувањето беше фокусирано на институции на национално ниво, министерства, јавни претпријатија, бироа и акционерски друштва. Произлезе дека оваа услуга во 2011 година ја користеле само седум институции и сите тие се вклучени во Индексот на рационалност.

Услугата што ја имаат набавено институциите, иако е иста, сепак е различно опишана во склучените договори. За да се види дека и покрај различниот опис станува збор за иста услуга, следуваат описите на услугата по разните институции.

Македонска банка за поддршка на развојот ја дефинира услугата едноставно како изработка на нова веб-страница на банката, Дирекцијата за заштита на личните податоци склучила договор за изработка на комплетна веб-страница, изработка на ЦМС и имплементирање на новиот дизајн и имплементирање на новиот дизајн на друга постоечка страница (централен регистар на збирки од лични податоци), Бирото за развој на образованието побарало изработка на веб-страница за проектот „Математика со логика“, Министерството за надворешни работи склучило договор за изработка на имплементација на дизајн на графичко идејно решение за изработка на веб-страницата на МНР, Министерството за информатичко општество и администрација ја користело услугата за изработка на портал за Е-демократија, Министерството за локална самоуправа склучило договор за изработка на веб-страница, а Претседателот на РМ користел услуга дизајн и програмирање на нова веб-страница.

Соодносот на најниската и највисоката цена во изработката на нова веб-страница изнесува 1:5,7 односно највисоката цена е за дури 470% повисока од најниската. Цените се движат од 61.750 денари до 352.230 денари. Како што може да се види од табелата на индексот, кај поголем дел од договорните органи вредноста на склучените договори е максималната финансиска граница од 5.000 евра без ДДВ, дозволена за примена на постапката со барање за прибирање понуди без објавување оглас. Поради ова, просечната цена за дизајн и изработка на нова веб-страница изнесува 232.898 денари, што е навистина висока цена според состојбите на пазарот. Во прилог на ова толкување оди и набавката на Дирекцијата за задолжителни резерви на нафта и нафтени деривати, која не е вклучена во индексот поради тоа што освен изработка на веб-страница, опфаќа и низа други услуги, а вредноста на договорот е значително пониска од просечната вредност по која институциите набавиле само веб-страница. Дирекцијата, за сума од 88.100 денари, покрај услуга за дизајн или редизајн на веб-страница, обезбедила и услуги за ажурирање, модифицирање, превод на содржината, како и нејзино сервисирање и одржување.

Олку големите разлики во цената на чинење на веб-страниците лесно можат да се објаснат со применетата постапка за јавни набавки, а која, како што е веќе наведено, е барање за прибирање понуди без објавување оглас. Имено, при оваа постапка не се обезбедува никаква транспарентност, бидејќи самите институции одбираат од кои три фирми ќе побараат да им достават понуда. Но, доколку се навлезе подлабоко во анализа на податоците обезбедени преку евиденциите на т.н. мали набавки кои се доставуваат два-пати годишно до Електронскиот систем за јавни набавки, можат да се констатираат и дополнителни слабости во набавката на услугите за изработка на веб-страница. Имено, Министерството за информатичко општество и администрација, за изработка на порталот Е-демократија, изборот го направила врз основа на само една добиена понуда. Иако членот 100 од Законот за јавни набавки го обврзува да достави барање за понуди до најмалку три фирми, што секако не значи и дека мора да има најмалку три понуди, сепак факт е дека не може да се говори за избор ако се добие само една понуда. Мала конкуренција од само два економски оператора е обезбедена и во постапката за набавка на услугата за изработка на веб-страница за Претседателот на РМ.

2.2. ИНДЕКС НА РАЦИОНАЛНОСТ ЗА ОГРЕВНО ДРВО

Овој индекс открива една неочекувано голема разлика во цените по кои општините и локалните училишта го купуваат огревното дрво. Констатираните разлики во цените најдобро ги отсликува податокот дека највисоката цена за 1 m³ дрва за огрев, која изнесува 4.366 денари, е за дури 121% повисока од најниската цена од 1.972 денари. Оттука, соодносот на најниската и највисоката цена констатирана во индексот на рационалност за огревно дрво изнесува 1: 2,21. Притоа, разликата во цените не може да се објасни со видот на огревното дрво, бидејќи разликата во цените за 1 m³ дрва од даб и од бука изнесува од 50 до 100 денари. Воедно, разликите не произлегуваат ниту од квалитетот на огревното дрво, бидејќи сите купуваат дрва од прва класа. Како снабдувачи на огревните дрва, освен Македонски шуми, се јавуваат и Националните паркови Маврово и Пелистер, како и приватни фирми. Големи разлики во цените по кои го продаваат огревното дрво постојат и кај самите подружници на Македонски шуми, каде што цените се движат во опсегот од 2.271 денар до 3.741 денари за 1 кубен метар дрва, што говори за разлика од цели 65%. Инаку, просечно постигната цена за набавка на 1 кубен метар дрва од страна на општините и училиштата во земјава изнесува 3.090 денари, што е на ниво на малопродажните цени. Ова, гледано од економски аспект е крајно нелогично ако се има предвид дека купуваните количини од страна на општините и училиштата се многукратно поголеми од оние што ги купуваат домаќинствата во малопродажбата.

Во изработката на овој индекс беа вклучени 28 договорни органи кои, за набавката на огревно дрво, имаа објавено оглас за јавна набавка на Електронскиот систем за јавни набавки. Сепак, во самиот индекс се вклучени 23 општини и училишта, бидејќи од пет договорни органи не беше добиен податокот за количините и цените по кои е купен 1m³. Во листата на оние од кои не ги добивме побараните податоци се општините Кавадарци, Василево, Зелениково, Студеничани и Старо Нагоричане.

Табела 2:
Индекс на
рационалност за
огревно дрво
(цена за 1 кубен
метар огревно
дрво)

ДОГОВОРЕН ОРГАН	ВРЕДНОСТ ВО ДЕНАРИ СО ДДВ	РАЗЛИКА ВО ОДНОС НА ПРОСЕКОТ
Општина Маврово и Ростуше	1.972	-36,18%
Општина Пехчево	2.371	-23,27%
Општина Винаца	2.372	-23,24%
СОУ „Гошо Викентиев“ – Кочани	2.372	-23,24%
ОУ Дебрца с.Белчишта	2.453	-20,61%
ООУ „Димче А. Габерот“ – Демир Капија	2.454	-20,58%
ОУ Мануш Турновски ПО – Ново Село	2.491	-19,39%
Општина Македонски Брод	2.549	-17,51%
Општина Битола	2.550	-17,48%
ОУ „Манчу Матак“ с.Кривогаштани	2.990 ¹	-3,24%
Просек	3.090	0,00%
ОУ „Пашко Васа“ – Групчин	3.186	+3,11%
Општина Сопиште	3.186	+3,11%
Општина Кичево	3.274 ²	+5,95%
Општина Дебар	3.387	+9,61%
ЕЛС Општина Демир Хисар	3.505	+13,43%
ОУ „Видое Подгорец“ – Ново Село	3.557	+15,11%
Општина Велес	3.557	+15,11%
ОУ „Гоце Делчев“ с.Босилово	3.557	+15,11%
Општина Јегуновце	3.599	+16,47%
ОУ „Страшо Пинџур“ Јосифово	3.690	+19,42%
Општина Радовиш	3.741	+21,07%
Општина Брвеница	3.894	+26,02%
ОУ „Ѓерѓ Кастриоти Скендербеу“ Арачиново	4.366	+41,29%

¹ Цената е пондеризиран просек од набавка на 130m³ дабово дрво по цена од 3009 денари и 60 m³ по цена од 2.950 денари.

² Цената вклучена во индексот е просек од набавка на дабово дрво за 3.329,6 денари за 1 m³ и 3.217,5 денари за буково дрво. Општината нема однапред дефинирана количина за набавката и таа ќе зависела од потребите на училиштата и од територијалната противпожарна единица.

Огревното дрво главно го купуваат општини или училишта кои се јавуваат како носители на набавката за сите институции што во општината имале потреба од огривно дрво. Значи, едно училиште купува за сите во општината или, пак, општината ја реализира набавка за потребите на сите училишта. Индексот изработен низ споредба на цените по кои се купува 1 кубен метар огривно дрво покажува значителни разлики во цените. Притоа, најниската цена е за 36,18% пониска од просечно постигнатата, додека пак највисоката е за 41,29% над неа. Она што е карактеристично за овој индекс е што просечно постигната цена (просек од цените по кои 23-те договорни органи вклучени во индексот ги купиле дрвата) изнесува 3.090 денари, што е значително над малопродажната цена која Македонски шуми ја објавија на почетокот на сезоната – 2.200 до 2.300 денари за 1 кубен метар. Во праксата, и тоа во набавки кои достигнуваат и по стотици кубници дрво, цената на Македонски шуми за 1 кубен метар дрва достигнува и до 3.741 денар, односно дури 66% над најавената малопродажна цена.

Овде се наметнува и прашањето како се одразува ваквата состојба врз рационалноста во трошењето на јавните пари. Со оглед дека за два договорни органи нема податоци за купените количини и за вредноста на договорите, според достапните податоци од 21 договорен орган, вкупната вредност на набавките изнесува 294.162 евра за купени количини од 5.963 m³ огривно дрво. Доколку истите количини се купени според најниската цена која е постигната во анализираните институции, тогаш за оваа количина на огривни дрва ќе се потрошеле 191.204 евра, со што би се заштедиле дури 35% од парите. Доколку, пак, овие количини се купени според цената најавувана од Македонски шуми (2.250 ден.), тогаш за нив ќе се плателе 218.158 евра, што е 26% помалку од реално потрошеното.

Овие разлики во цените не можат до крај да се објаснат со применетите постапки за јавни набавки. Објаснување можеби има во случаите на општина Сопиште и општина Кичево, кои се наоѓаат во листата на институции со цени повисоки од просечната со оглед на тоа дека примениле нетранспарентни постапки за јавна набавка, и тоа барање за прибирање понуди без објавување оглас (Општина Сопиште) и со преговарање без објавување на оглас (Општина Кичево). Но, сите останати договорни органи примениле постапки за коишто бил објавен оглас, и тоа или со барање за прибирање понуди со оглас, или преку отворени постапки. Дека применетите постапки, како и критериуми за избор на најповолна понуда не се клучни детерминанти за постигнатите цени во набавката на огривно дрво, говори податокот дека и најниската цена (општина Маврово) и највисоката цена (општина Арачиново) се постигнати низ постапки за прибирање понуди со објавување оглас. Притоа, што е дури и парадоксално, најниската цена е постигната во постапка во која критериум за избор е „економски најповолна понуда“, во која цената носела 80 бода, рокот на испорака 10 бода и рокот и начинот на плаќање 10 бода, додека пак највисоката цена е постигната во постапка каде што критериум за избор на најповолна понуда бил „најниска цена“.

Разликите во цените во набавката на огривно дрво само делумно можат да се објаснат со купените количини. Општина Маврово-Ростуше, која ја постигнала најниската цена и навистина има купено и една од најголемите количини од 715 кубни метри, што е количина втора по големина по општина Веница, која своите 1.120 m³ дрва исто така ги платила по цена пониска од просечно постигнатата во индексот. Но, во истовреме, дел од институциите кои платиле цени повисоки од просечната исто така имаат купено големи количини, и тоа: општина Радовиш 522 m³, општина Јегуновце 393 m³ и општина Брвеница 354 m³. Со купените количини од 210 m³ не може да се оправда ниту највисоката цена, во случајот на ОУ „Герѓ Кастриоти Скендербеу“ - Арачиново. Од друга страна, институции како општина Македонски брод и ОУ „Манчу Матак“ од с.Кривогаштани, и покрај малите купени количини од 50 m³, односно 60 m³, имаат постигнати цени кои се наоѓаат меѓу потпросечните.

Следи приказ на купените количини од страна на анализираните договорни органи и споредба на тие количини со разликата меѓу цените. Заради подобар увид, рангирањето во следната табела е направено според големината на набавените количини, а не според отстапувањето на цените за дрвата од просечните.

ДОГОВОРЕН ОРГАН	КОЛИЧИНА ВО м ³	РАЗЛИКА ВО ОДНОС НА ПРОСЕЧНАТА ЦЕНА
Општина Веница	1.120	-23,24%
Општина Маврово и Ростуше	715	-36,18%
Општина Битола	681	-17,48%
Општина Радовиш	522	+21,07%
СОУ „Гошо Викентиев“ – Кочани	446	-23,24%
Општина Јегуновце	393	+16,47%
Општина Брвеница	354	+26,02%
ОУ „Пашко Васа“ – Групчин	300	+3,11%
Општина Дебар	255	+9,61%
ОУ „Ѓерѓ Кастриоти Скендербеу“ Арачиново	210	+41,29%
ОУ Дебрца с.Белчишта	200	-20,61%
ООУ „Димче А. Габерот“ – Демир Капија	195	-20,58%
ОУ „Манчу Матак“ с.Кривогаштани	190	-3,24%
ОУ „Мануш Турновски“ ПО – Ново Село	150	-19,39%
Општина Пехчево	150	-23,27%
ОУ „Видое Подгорец“ – Ново Село	137	+15,11%
ОУ „Гоце Делчев“ с.Босилово	100	+15,11%
Општина Сопиште	80	+3,11%
ОУ „Страшо Пинџур“ Јосифово	55	+19,42%
Општина Македонски Брод	50	-17,51%
Општина Велес	14	+15,11%
ЕЛС Општина Демир Хисар	14	+13,43%
Општина Кичево	Рамковен	+5,95%

Табела 3:
Купени количини на огревно дрво

2.3. ИНДЕКС НА РАЦИОНАЛНОСТ ЗА БЕХАТОН-ПЛОЧКИ

Овој индекс е изработен за набавка на бехатон-плочки без вклучен трошок за нивно поставување и за набавка на бехатон-плочки со вклучен трошок за нивно поставување. Ваквата поделба се наметна од доставените податоци од договорните органи, бидејќи дел од нив или не доставија цена за монтажа, или пак имаат договори со месните заедници за бесплатно местење на плочките.

Во индексот на рационалност за набавка на бехатон-плочки без вклучен трошок за нивно поставување, соодносот на најниската и највисоката цена е 1:1,41, односно општина Чашка за 1 метар квадратен плочки платила 41% повеќе од општина Маврово-Ростуше. Во однос на набавката на бехатон-плочки со вклучен трошок за нивно поставување, соодносот е 1:1,30, односно општина Ресен за 1 метар квадратен плочки платила 30% повеќе од општина Берово. Овие разлики секако се значајни ако се има предвид фактот дека станува збор за производ чија набавка е честа по општините и оттука се очекуваше поголема усогласеност на цените отколку евидентираната.

Важно е да се нагласи дека постојат и разлики од следниот тип: едни институции набавуваат плочки за сите улици или тротоари заедно, други набавуваат за секоја улица и тротоар посебно, а трети дури спроведуваат посебни постапки за плочки и посебни за нивна монтажа.

Овој индекс е изработен врз основа на барања за прибирање понуди кои се доставени до 17 институции, односно до сите што реализирале ваков вид на набавка во текот на 2011 година. Притоа, нивното идентификување беше направено преку пребарување на ЕСЈН било во делот на објавени огласи, било во доставените евиденции за набавки кои се спроведувале преку постапки за барање за прибирање понуди без оглас.

Сепак, индексот е изработен врз основа на споредба на цените на 10 договорни органи, бидејќи општините Делчево, Врапчиште, Лозово и Студеничани не одговорија на доставените барања за информации. Општина Бутел одговори, но со толкување дека не е фирма која продава бехатон-плочки па да одговора за цената по која се набавени бехатон-плочките. Оваа општина остана доследна на оваа крајно нелогично толкување дури и при второто доставено барање. ЈКП Комуналец – Прилеп одговори крајно нејасно на доставеното барање, така што врз основа на таквата доставена информација не можеше да се обезбедат побараните податоци. Општина Јегуновце, пак, информираше дека набавила бехатон-плочки со димензии 20x10x6, кои се поголеми од димензиите на плочките во другите анализирани општини и со тоа е оневозможена споредливост.

2.3.1. Индекс на рационалност за бехатон-плочки без вклучен трошок за нивно поставување

Во овој индекс на рационалност, како што веќе се нагласи, највисоката цена е за 41% повисока од најниската. Според цените по коишто општините ги купувале бехатон-плочките, произлегува дека просечно постигнатата цена за 1 метар квадратен изнесува 413,62 денари. Под просекот се наоѓаат три општини, и тоа со цени кои се движат од -14,41% до -0,33% пониски од просечната, додека пак над просекот се две општини со цени повисоки за 1,91%, односно 20,88%. Всушност, во овој индекс екстремите се во двете најниски и последната највисока цена.

ДОГОВОРЕН ОРГАН	ВРЕДНОСТ ВО ДЕНАРИ СО ДДВ	РАЗЛИКА ВО ОДНОС НА ПРОСЕКОТ
Општина Маврово и Ростуше	354,00	-14,41%
Општина Свети Николе	377,60	-8,71%
Општина Теарце	415,00	-0,33%
Просек	413,62	0,00%
Општина Струмица	421,52 ³	+1,91%
Општина Чашка	500,00	+20,88%

Табела 4:
Индекс на рационалност за бехатон-плочки (цена за 1 метар квадратен бехатон-плочки со димензии 20x10x6 см без вклучен трошок за нивно поставување)

Разликите во цените не можат целосно да се објаснат со примените постапки за јавни набавки, дотолку повеќе што и двете општини – онаа со најниската и онаа со највисоката цена, ја примениле истата постапка „прибирање понуди без објавување оглас“. Две општини, Теарце и Струмица, кои осцилираат кон просечно постигнатата цена примениле постапки „барање за прибирање понуди со објавување оглас“ со „најниска цена“ како критериум за избор на најповолна понуда. Единствената општина што применила отворена постапка и реално постигнала една од најниските цени за набавка на бехатон-плочки е Свети Николе. Притоа, таа е единствената што во изборот на најповолна понуда го користела критериумот „економски најповолна понуда“, каде што цената носела 70 бода, а рокот на плаќање 30 бода. Овој факт дополнително го потврдува малото влијание кое избраните постапки и применетите критериуми го имаат врз постигнатите цени, што секако не е поволно.

Разликите во цените не можат да се оправдаат ниту со купените количини. Како што може да се види од следната табела, Општина Теарце ги има купено најмалите количини, а сепак е меѓу општините со цени под просечно постигнатите. Сепак, дека количините можат да иницираат спуштање на цените, потврдува случајот на Општина Свети Николе, која ги има набавено рекордно високите количини од 10.000 м² по цена која не е најниска, но е сепак меѓу пониските. Влијание на купените количини врз цената може да се констатира и во случајот на општина Струмица, каде што цената е пондеризиран просек од три набавки на бехатон-плочки, при што најниската цена (390,58 денари за 1 м² плочки) е постигната во набавка на најголемите количини. Ова секако значи дека општините мора да се стремат годишните набавки на бехатон-плочки да ги групираат и дури и да ја одвојуваат нивната набавка од нивното подоцнежено монтирање.

³ Цената е пондеризиран просек од три набавки на бехатон-плочки реализирани во 2011 год., и тоа од 390,58 денари за набавка на 2.240 м² плочки; 441,48 денари за набавка на 960 м² плочки и 537 денари со ДДВ за набавка на 434 м² плочки

Табела 5:
Купени количини
на бехатон-плочки

ДОГОВОРЕН ОРГАН	КОЛИЧИНА ВО М ²	РАЗЛИКА ВО ОДНОС НА ПРОСЕЧНАТА ЦЕНА
Општина Свети Николе	10.000	-8,71%
Општина Струмица	3.634	+1,91%
Општина Маврово и Ростуше	1.000	-14,41%
Општина Чашка	600	+20,88%
Општина Теарце	135	-0,33%

2.3.2. Индекс на рационалност за бехатон-плочки со вклучен трошок за нивно поставување

Соодносот на најниската и највисоката цена во набавка на 1 метар квадратен бехатон-плочки со вклучен трошок за нивно поставување изнесува 1:1,30 што значи дека највисоката цена постигната од Општина Ресен е за 30% повисока на најниската постигната од Општина Берово. Три општини плочките ги купиле по цени пониски од просечно постигната и тоа во опсег од -11,55% до -0,57%, додека пак повисоки цени од просекот имаат две општини чии цени се за 6,91% и 15,22% повисоки од просекот.

Табела 6:
Индекс на
рационалност за
бехатон-плочки со
вклучен трошок за
нивно поставување
(цена за 1 метар
квадратен бехатон-
плочки со димензии
20x10x6 см
со вклучен трошок за
нивно поставување)

ДОГОВОРЕН ОРГАН	ВРЕДНОСТ ВО ДЕНАРИ СО ДДВ	РАЗЛИКА ВО ОДНОС НА ПРОСЕКОТ
Општина Берово	678,50	-11,55%
Општина Пехчево	690,30	-10,00%
Општина Босилово	762,67 ⁴	-0,57%
Просек	767,08	0,00%
Општина Кисела Вода	820,10	+6,91%
Општина Ресен	883,82	+15,22%

⁴ Цената е пондериран просек од 4 набавки на плочки реализирани во текот на 2011 година, и тоа од 637, 20 денари за 250 м² бехатон плочки; 684,4 денари за 317 м²; 730,42 денари за 210 м² плочки и 804,98 денари за 1.488 м² плочки.

Во овој индекс разликите во цените можат делумно да се објаснат со применетите постапки за јавни набавки. Имено, најниската цена кај општина Берово е постигната низ отворена постапка, додека пак највисоката цена кај општина Ресен – низ нетранспарентната постапка за прибирање понуди без објавување оглас. Притоа значајно е да се нагласи дека општина Ресен го применила концептот да спроведе две набавки, една за набавка на плочки, а другата за набавка на услугата за нивна монтажа. Ова, како што може да се види од индексот, се одразило неповолно врз вкупната цена, дотолку повеќе што по спроведените постапки произлегува дека цената на монтажа на 1 м² плочки (448 денари за монтажа на 1 м² плочки) е повисока од цената за набавката на самите плочки (435 денари за 1 м² плочки).

За набавка на плочките општина Босилово спровела 4 постапки, од кои три без објавување оглас и една со оглас и критериум „најниска цена“ за избор на најповолната понуда.

Постапка со барање за прибирање понуди со објавување оглас спровела и општина Пехчево, но со критериум за избор „економски најповолна понуда“, каде што цената носела 60 бода, а постпродажните услуги 40 бода.

Во прилог на толкувањето дека примените постапки сепак не ги објаснуваат докрај постигнатите цени, оди случајот на единствената општина која спровела отворена постапка. Имено, општина Кисела Вода постигнала цена која е повисока од просечната, но притоа за избор на најповолна понуда го користела критериумот „економски најповолна понуда“, каде што цената носела 70 бода, рокот на изведба 20 бода и рокот на плаќање 10 бода.

ДОГОВОРЕН ОРГАН	КОЛИЧИНА ВО М ²	РАЗЛИКА ВО ОДНОС НА ПРОСЕКОТ
Општина Пехчево	6.000	-10,00%
Општина Берово	3.000	-11,55%
Општина Босилово	1.488	-0,57%
Општина Кисела Вода	/	+6,91%
Општина Ресен	800	+15,22%

Табела 7:

Купени количини на бехатон-плочки

Анализата на податоците од претходната табела укажуваат на тоа дека во овој индекс може да се лоцира влијанието на купените количини врз постигнатите цени. Општина Берово, која ја има најниската цена и реално ги купила најголемите количини од 3.000 м² плочки, што е за околу 4 пати повеќе од количините купени по највисока цена од страна на општина Ресен. Притоа, кај сите општини, со исклучок на Кисела Вода, која нема утврдено количина на планираната набавка, може да се евидентира прогресивно зголемување на цената како што опаѓаат купените количини на бехатон-плочки.

2.4. ИНДЕКС НА РАЦИОНАЛНОСТ ЗА ЗДРАВСТВЕН ПРЕГЛЕД

Со оглед на тоа што сите агенции извршуваат функција која им е доверена од државата, а не се приватни установи, идејата на овој индекс е да се открие дали постои некаква усогласеност во однос на парите што се користат за здравствени прегледи на вработените или, пак, тоа зависи од парите што им стојат на располагање на институциите и од нивните индивидуални буџети. Соодносот на најниската и највисоката цена во овој индекс изнесува 1:6,3, што значи дека највисока цена која е платена за здравствен преглед е за 530% повисока од најниската. Притоа, секако дека оние агенции кои платиле и до 6 пати повеќе за задолжителен здравствен преглед на своите вработени им обезбедиле дополнителни прегледи од оние што ги имале вработените во агенцијата каде што за оваа услуга се платени најмалку пари. Оттука, дилемата која се отвора со изработката на овој индекс на рационалност е дали овој трошок треба да биде утврдуван врз основа на некои правила или, пак, врз основа на висината на приходите што ги остваруваат агенциите. Прашањето е зошто некој на државна сметка би добил поширок корпус на здравствени прегледи наспроти друг. Дотолку повеќе што вака констатираните разлики во парите потрошени за здравствен преглед не соодветствуваат со природата на работното место на вработените во агенциите. Имено, нема никаква економска оправданост за значително потемелен здравствен преглед на вработените и менаџерите во Агенцијата за супервизија на осигурувањето отколку на вработените во Агенцијата за вработување или во Агенцијата за цивилно воздухопловство, каде што има дури и контролори на летање.

Инаку, индексот е изработен врз основа на доставени барања за цената која се плаќа за здравствен преглед по вработен. Барањата беа доставени до сите 22 агенции. Сепак, Агенцијата за иселеништво на Република Македонија и Агенцијата за поддршка на претприемништвото на Република Македонија одговорија дека во текот на 2011 не ја користеле оваа услуга. Агенцијата за разузнавање на Република Македонија соопшти дека нејзините податоци се со доверлив карактер, додека пак Агенцијата за електронски комуникации, Агенцијата за храна, Агенцијата за супервизија на капитално финансиско пензиско осигурување и Агенцијата за промоција и поддршка на туризмот – Струга воопшто не одговорија на доставени барања.

ДОГОВОРЕН ОРГАН	ВРЕДНОСТ ВО ДЕНАРИ	РАЗЛИКА ВО ОДНОС НА ПРОСЕКОТ
Агенција за вработување на РМ	594	-59,32%
Агенција за цивилно воздухопловство	598	-59,04%
Агенција за млади и спорт	820	-43,84%
Агенција за катастар на недвижности	899	-38,42%
Агенција за управување со одземен имот	900	-38,35%
Агенција за стокови резерви	1.000	-31,51%
Агенција за странски инвестиции	1.100	-24,66%
Агенција за енергетика на РМ	1.200	-17,81%
Агенција за администрација	1.400	-4,11%
Просек	1.460	0
Агенција за регулирање на железничкиот сектор	1.499	+2,67%
Агенција за финансиска поддршка во земјоделството и руралниот развој	1.526 ⁶	+4,52%
Агенција за пошти	1.777	+21,71%
Агенција за државни патишта	2.050	+40,41%
Агенција за планирање на просторот	2.800	+91,78%
Агенција за супервизија на осигурувањето	3.743 ⁷	+156,37%

Табела 8:
Индекс на рационалност за здравствен преглед
 (цена за здравствен преглед по вработен⁵)

⁵ Според член 129 од Законот за ДДВ, услугата е ослободена од плаќање на ДДВ

⁶ Цената е пондериран просек од трошокот, со оглед на тоа што здравствениот преглед за 52 мажи чинел 999 денари, а за 58 жени изнесувал 1.999 денари.

⁷ Цената е пондериран просек од трите различни примени за категориите мажи, жени и менаџери и тоа за десет жени прегледот чинел 3.950 денари, за седум мажи 2.845 денари и за тројца менаџери 5.150 денари.

Во овој индекс, просечно постигнатата цена за здравствен преглед на вработените е 1.460 денари по вработен. Девет агенции имаат цени пониски од просечните, и тоа во опсегот од -59,32% до -4,11%, додека пак шест агенции имаат цени кои се повисоки од просечната и се движат во опсегот од 2,67% до 156,37%. Овој индекс покажува исклучително голема разлика за која нема оправданост со оглед на природата на работата на самите агенции. Воедно, вака високите разлики ја отвораат дилемата зошто се прави разлика помеѓу вработените во агенциите и со кое право некој вработен на државна сметка би добил поширок корпус на здравствени прегледи наспроти друг. Притоа, значајно е да се нагласи дека вака констатираните разлики не произлегуваат од природата на работата на агенциите, туку очигледно од расположливиот буџет.

Воедно, значајно е да се нагласи дека агенциите вклучени во индексот се доминантно основани од Владата. Собранието на РМ се јавува како основач само на Агенцијата за супервизија на осигурувањето, на Агенцијата за пошти и на Агенцијата за регулирање на железничкиот сектор.

Постигнатите цени на здравствените прегледи не се резултат на применетите постапки за јавни набавки.

Имено, во однос на применетите постапки за склучување договори за здравствен преглед на вработените, доминира постапката за прибирање понуди без објавување оглас. Со оваа постапка договорите ги склучиле и двете агенции кои ги постигнале најголемите разлики во цените, Агенцијата за вработување, со најниска цена, и Агенцијата за супервизија на осигурувањето, со највисока цена. Освен нив, преку оваа постапка договорите ги склучиле уште осум агенции, и тоа Агенцијата за цивилно воздухопловство, Агенцијата за регулирање на железничкиот сектор, Агенцијата за управување со одземен имот, Агенцијата за планирање на простор, Агенцијата за странски инвестиции, Агенцијата за администрација, Агенцијата за стокови резерви и Агенцијата за државни патишта. Кај сите нив постапката е соодветно применета, бидејќи договорите им изнесувале помалку од 5.000 евра.

Три агенции воопшто не примениле постапка за јавна набавка, со оглед на тоа што вредноста на нивните договори не надминувала 500 евра без ДДВ, за што, во согласност со исклучоците од Законот за јавни набавки, не се применува постапка за јавна набавка. Станува збор за Агенцијата за млади и спорт, Агенцијата за енергетика на РМ и Агенцијата за пошти.

Постапката барање за прибирање понуди со објавување оглас е применета кај Агенцијата за финансиска поддршка во земјоделството и руралниот развој, додека пак единствената отворена постапка е применета од страна на Агенцијата за катастар на недвижности, што е и логично со оглед на вредноста на договорот.

Од следната табела произлегува дека агенции со поголем број вработени користеле здравствени прегледи со пониска цена.

ДОГОВОРЕН ОРГАН	БРОЈ НА ЛИЦА	РАЗЛИКА ВО ОДНОС НА ПРОСЕКОТ
Агенција за катастар на недвижности	966	-38,42%
Агенција за вработување на РМ	145	-59,32%
Агенција за финансиска поддршка во земјоделството и руралниот развој	110	+4,52%
Агенција за странски инвестиции	45-60	-24,66%
Агенција за администрација	59	-4,11%
Агенција за државни патишта	51	+40,41%
Агенција за цивилно воздухопловство	50	-59,04%
Агенција за млади и спорт	37	-43,84%
Агенција за планирање на просторот	28	+91,78%
Агенција за стокови резерви	27	-31,51%
Агенција за супервизија на осигурувањето	20	+156,37%
Агенција за управување со одземен имот	12	-38,35%
Агенција за пошти	11	+21,71%
Агенција за енергетика на РМ	9	-17,81%
Агенција за регулирање на железничкиот сектор	4	+2,67%

Табела 9:

Број на вработени за кои е обезбеден здравствен преглед

2.5. ИНДЕКС НА РАЦИОНАЛНОСТ ЗА ПРОТИВПОЖАРНА ЗАШТИТА

Целта да се изработи индекс за одржување противпожарни апарати (ПП апарати) низ споредба на трошокот што годишно институциите го плаќаат за одржување на еден апарат се покажа како невозможна. Институциите не ги издвојуваат цените за одржување на ПП апарати од севкупните трошоци што произлегуваат од овој вид на услуги, како што е одржување громобранска и хидранска инсталација, испитување електрична инсталација, отпор на изолација, отпор на заштитно заземјување и обука на вработени за ПП заштита. Оттука, едноставната поделба на вредноста на договорот со ПП апарати даваше нереална и искривена слика.

Сепак, со цел да се добие приказ на рационалноста на трошењето јавни пари за овој вид услуга, во следната табела даден е приказ на вкупната вредност на договорите. Со оглед на различниот вид набавки и огромните разлики, не е пресметуван просекот од договорите и отстапувањата од тој просек на одделните институции. Самиот приказ на вредноста на договорите доволно говори дека институциите имаат навистина огромни разлики во однос на овој вид трошок. Договорите се движат од скромните 23.600 денари до 2,5 милиони денари, кои не можат да се оправдаат со бројот на ПП апарати. Оттука, евидентирани се ситуации во кои АД Македонски пошти со дури 1.085 противпожарни апарати има годишен трошок од 362.850 денари, наспроти Факултет за ветеринарна медицина – Скопје со 104 ПП апарати, чиј годишен договор изнесува дури 2,5 милиони денари, но притоа освен сервисирање на апаратите, вклучува и сервисирање, мерење и одржување громобранска и хидранска инсталација, испитување електрична инсталација, отпор на изолација, отпор на заштитно заземјување и обука на вработени за ПП заштита. Произлегува дека 3-те институции со највисоките договори всушност имаат побарано поширок корпус на услуги за противпожарна заштита. Не навлегувајќи во оправданоста на овие проширувања на услугите, останува дилемата зошто овој вид услуга им бил потребен само на дел од институциите и дали и овие помали договори опфаќаат ваков вид услуга која не е нотирана.

ДОГОВОРЕН ОРГАН	ВИД ДОГОВОР ЗА ПРОТИВПОЖАРНА ЗАШТИТА	ВРЕДНОСТ ВО ДЕНАРИ СО 18% ДДВ
Факултет за ветеринарна медицина – Скопје	Сервисирање и одржување на 104 апарати, сервисирање, мерење и одржување громобранска и хидранска инсталација, испитување електрична инсталација, отпор на изолација, отпор на заштитно заземјување и обука на вработени за ПП заштита.	2,500,000
Агенција за катастар на недвижности	Сервисирање на ПП инсталации, на 157 ПП апарати, хидрантска мрежа, систем за дојава, громобранска инсталација, заштитно заземјување на електрична инсталација и отпор на изолација и систем FM 200 со резервни делови.	2,360,000
Фонд за пензиско и инвалидско осигурување на Македонија	Сервисирање-одржување и поправка на 203 ПП апарати и ПП опрема, како и набавка на резервни делови (два договори)	1.540.000
Македонска пошта	Сервисирање на 1.085 ПП	362,850
Спортска сала „Борис Трајковски“ ДООЕЛ Скопје	Контрола и сервисирање на 159 ПП апарати, испитување и мерење притисок на 4 хидранти, како и и обука на вработени за ПП заштита.	332.465
Агенција за стоковни резерви	Полнење и сервисирање на 57 ПП апарати, одржување на хидранска мрежа и дојава на пожар	313.715
ЈЗУ Општа болница Прилеп	Сервисирање на 56 апарати и набавка на резервни делови за нив (два договори)	160,980
ЈП Службен весник на РМ	Одржување на 8 апарати и опрема за ПП заштита	23.600

Табела 10:
Вредност на склучени договори за противпожарна заштита

Барања за пристап до информации од јавен карактер беа доставени до 10 институции на национално ниво кои имале ваков вид на набавка во текот на 2011 година, а беа лоцирани преку пребарување на огласите на ЕСЈН и низ евиденциите за првите 6 месеци од 2011 година. Станува збор за Службата за општи и заеднички работи на Владата на Република Македонија, Фондот за пензиско и инвалидско осигурување на Македонија, АД Градски Трговски Центар, ЈЗУ Општа болница Прилеп, Факултетот за ветеринарна медицина-Скопје, Агенцијата за катастар на недвижности, АД Македонска пошта, Агенцијата за стокови резерви, ЈП Службен весник на РМ и „Борис Трајковски“ ДООЕЛ Скопје. Од овие институции се бараше да ги достават податоците за цената која ја плаќаат за годишно одржување на противпожарни апарати и за бројот на ПП апарати на кои се однесува набавката. Добиените податоци не беа доволни за изработка на пресметката за годишниот трошок по еден ПП апарат. Притоа, произлезе дека институциите располагаа со податокот за бројот на апарати за чие одржување ја набавувале услугата и вкупната вредност на договорите, но во исто време нивните договори опфаќаа и друг вид услуги, како што е одржување громобранска и хидранска инсталација, испитување електрична инсталација, отпор на изолација, отпор на заштитно заземјување и обука на вработени за ПП заштита. Оттука, едноставната поделба на вредноста на договорот со ПП апарати даваше нереална и искривена слика. Со цел да се надмине овој проблем, тимот на Центарот за граѓански комуникации во текот на февруари, врз основа на член 24 став 4 од Законот за пристап до информации од јавен карактер, побара појаснување на добиените информации од јавен карактер. Од институциите беше побарано да ни достават прецизна информација за цената (со или без ДДВ) која ја плаќаат за услугата годишно одржување на противпожарни апарати (сервисирање и испитување на ПП апарати), независно од трошокот за резервни делови за ПП апарати, кој исто така требаше да се наведе. На овие барања, според законот, институциите требаше да одговорат во рок од 10 дена. Официјално на барањето одговори само Агенцијата за катастар на недвижности, но притоа ги достави истите документи како во првиот одговор. Сите останати институции не го испочитуваа Законот за пристап до информации од јавен карактер. Притоа, значајно е да се нагласи дека Службата за општи и заеднички работи на Владата на Република Македонија и АД Градски Трговски Центар не одговорија ниту на едно од доставените барања, така што од нив не се располага со никакви податоци за трошоците што ги имаат за овој вид услуга. Притоа, Службата за општи и заеднички работи на Владата продолжи со досегашната практика да не ги доставува податоците за цените по кои купува одредени производи или услуги. И овој пат, претставниците на СОЗР беа неколкупати телефонски потсетувани на законската обврска за доставување податоци, но безуспешно.

Во однос на применетите постапки, не може да се констатира нивна поврзаност со постигнатата вредност на договорите. Имено, јасно е дека институциите врз основа на проценетата вредност на набавките ги избирале и видовите постапки што ќе ги применат. Така, Факултетот за ветеринарна медицина - Скопје и Агенцијата за катастар на недвижности ги примениле отворените постапки како единствени можни за склучување договори за набавка на услуги во вредност над 20.000 евра. Фондот за пензиско и инвалидско осигурување за услугите за ПП заштита има склучено два договори, еден за набавка на услуги за сервисирање-одржување на поправка на ПП апарати и ПП опрема, за кој е спроведена постапка за прибирање понуди со објавување оглас, и втор договор за набавка на резервни делови за ПП апарати, за кој е спроведена постапка за прибирање понуди без објавување оглас. Сите останати договорни органи, со оглед на вредноста на договорите под 5.000 евра без ДДВ, спровеле постапки со прибирање понуди без објавување оглас, АД Македонска пошта, ЈЗУ Општа болница „Борка Талески“ Прилеп, Агенцијата за стокови резерви, ЈП Службен весник и Спортскиот центар „Борис Трајковски“.

3

ГЕНЕРАЛЕН
ЗАКЛУЧОК

Индексот на рационалноста изработен за производите огревно дрво и бехатон-плочки, како и за услугите изработка на веб-страница, здравствен преглед на вработените и одржување на ПП апарати, укажува не само на сериозни разлики во цените, туку и на различниот пристап кои го имаат институциите кон одредени видови на услуги.

Во однос на разликите во цените, со право може да се констатира дека тие се исклучително високи и соодносот меѓу најниската и највисоката цена кај одделните производи и услуги изгледа вака:

- 1:5,7 за изработка на веб-страница, што значи дека највисоката цена е за 470% повисока од најниската;
- 1:2,21 во набавката на огревно дрво, односно највисоката цена е за 121% повисока од најниската цена;
- 1:1,41 во набавка на бехатон-плочки без нивна монтажа, како и 1:1,30 во набавка на бехатон-плочки со вклучен трошок за нивна монтажа, што би значело дека највисоките цени се за 41%, односно 30% повисоки од најниските;
- 1:6,3 за здравствен преглед по вработен, при што највисоката цена е дури за 530 % повисока од најниската;
- во набавката на услугата на противпожарна заштита, разликите се движат од договори од 23,600 денари до 2,5 милиони денари.

Токму последниот индекс за противпожарна заштита укажува на проблемот на различниот однос на институциите кон еден ист вид услуга, па оттука се јавуваат огромни разлики во трошоците на институциите. Притоа, едните набавуваат само услуги за одржување противпожарни апарати, а другите севкупна противпожарна заштита, што ја отвора дилемата на што се должи различниот пристап на институциите. Слична дилема се јавува и во однос на трошоците на договорните органи за здравствен преглед на вработените. Големите разлики во овој индекс го наметнаа прашањето зошто некој на државна сметка би добивал поширок корпус на здравствени прегледи

наспроти друг. Дотолку повеќе што констатираните разлики во парите потрошени за здравствен преглед не соодветствува со природата на работното место на вработените во агенциите кои беа вклучени во индексот.

Генерално, во однос на сите индекси вклучени во овој извештај, останува заклучокот дека толку големите разлики во цените секако не се оправдани ако се има предвид дека станува збор за институции кои овие производи и услуги ги финансираат од еден ист извор, Буџетот на Република Македонија, кој го полнат граѓаните. Со оглед на отсуството на директна врска меѓу примените постапки за јавни набавки и купените количини со вредноста на услугите и постигнатите цени, се добива впечаток дека зад овие разлики во значаен дел се кријат субјективни мотиви.

Треба да се истакне и проблемот со недоставување податоци од страна на дел од институциите, кои на тој начин ги кријат податоците за цените по кои ги купуваат одредените производи или услуги, што говори за тоа дека разликите во индексот можеби би биле и уште поголеми доколку сите договорни органи доследно ја почитуваат својата законска обврска.

Имајќи го сето ова предвид, неминовно е да се констатира дека рационалноста во трошењето на јавните пари не е на посакуваното ниво. Во прилог на оваа констатација одат огромните заштеди на јавните пари што би можеле да се остварат доколку најголем дел од анализираните договорни органи ги купуваат производите и услугите по цени кои се оценети како ниски во изработените индекси.

За да се обезбеди поголема рационалност во трошењето на јавните пари, остануваат предизвиците за креирање поконкурентен амбиент во сферата на јавните набавки, стимулирање што поголем број фирми да бидат активни на пазарот на јавни набавки и намалување на можноста една од детерминантите на цените во јавните набавки да бидат лични интереси на поединци вклучени во системот на јавните набавки.

